

DEZVOLTAREA COMPETENȚEI DE COMUNICARE INTERCULTURALĂ A STUDENȚILOR PRIN STRATEGII MODERNE

DEVELOPING STUDENTS' INTERCULTURAL COMMUNICATION COMPETENCE THROUGH MODERN STRATEGIES

Liuba Petrenco,

doctor în pedagogie, conferențiar universitar,

UPS „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID: 0009-0003-5241-1821

CZU: 316.77:008:378

Abstract

The research shows that history does not know cloistered cultures, hermetically closed even in apparently geographically isolated communities or peoples, a fact that confirms the importance of intercultural communication competence for society, the need to update, in step with social changes, didactic strategies in order to avoid problems of communication, related to speakers belonging to different cultures.

The use of modern didactic strategies in the process of training future pedagogues will aim to educate a citizen open to others through effective intercultural communication.

Key-words: *intercultural communication competence, modern strategies.*

Societatea modernă are o structură dinamică, caracterizată printr-o multitudine de interacțiuni între oameni și o comunicare complexă. Acesta ar fi un argument de ce în prezent este imposibil de a supraestima importanța competenței de comunicare.

Competența de comunicare interculturală este rezultatul unui proces de dobândire a experienței nu doar din interacțiunea cu alte persoane, ci și din procesul de învățare. Astfel, competența de comunicare a unui specialist, inclusiv a unui pedagog, exprimă un anumit nivel de experiență profesională și personală de interacțiune cu reprezentanții altor culturi, necesară pentru a se încadra într-o societate modernă.

Competența de comunicare a unui student, viitor cadru didactic, include următoarele componente:

- un nivel înalt de dezvoltare a vorbirii atât în limba maternă, cât și în limba-țintă sau străină,
- cunoașterea și respectarea normelor de comunicare,
- cunoașterea limbajului nonverbal în diferite culturi,
- abilitatea de interacțiune cu persoane de vârstă diferită, statut diferit, culturi diferite etc.,
- abordarea unei proprii strategii de comunicare eficientă în varia situații,

- capacitatea de a fi empatic și de a crea o imagine pozitivă etc.

Nivelul de educație, de cultură generală și de comunicare interculturală a viitorului specialist depinde în mare măsură de sistemul de pregătire din instituțiile de învățământ.

Cu atât mai importantă e dezvoltarea acestei competențe, cu cât sistemul de învățământ din Republica Moldova se confruntă cu probleme în sfera educației interculturale cauzate de faptul că *etniile sunt separate și prin aceea că manifestă preferințe geopolitice diferite sau chiar opuse*. Autorii proiectului Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030 subliniază faptul că „Elementele esențiale ale educației – inclusiv legate de identitate, cum ar fi limba și istoria, precum și de cetățenia activă, drepturile omului și toleranța – sunt în continuare văzute în mod diferit de diverse etnii”. Lipsa unei educații interculturale, în opinia autorilor, ar avea următoarele consecințe: 1) Atitudini, relații și comportamente sociale afectate în comunitățile locale și în societate în ansamblu; 2) starea de bine a cetățenilor marcată de tensiuni și conflicte; 3) polarizarea societății generată de divizarea cetățenilor după criterii etnice, lingvistice, sociale etc.¹

Competența interculturală ca obiectiv educațional trece ca un fir roșu prin toate documentele curriculare. Astfel, în articolul 6 din Codul Educației al Republicii Moldova este formulat idealul educațional al școlii care constă „în formarea personalității cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate.”²

Importantă este susținerea ideii că formarea competenței interculturale răspunde necesităților lumii contemporane și acest proces se referă la toate dimensiunile educației, inclusiv ale noilor educații. Problemele interculturale pot și trebuie puse în discuție nu doar în cadrul orelor de limbă și literatură română, ci și la orele de istorie, limbă maternă/străină, educația civică, educația religioasă, educația morală etc. Angajarea tuturor cadrelor didactice în procesul de dezvoltare a competenței interculturale printr-un dialog și informare obiectivă se încadrează în aspectele-cheie ale educației interculturale din cadrul sistemului de învățământ.

Documentele UNESCO definesc trei principii esențiale ale educației interculturale:

¹ <https://mecc.gov.md/ro/content/elaborarea-strategiei-de-dezvoltarea-educatiei-pentru-anii-2021-2030-educatia-2030>, p.17-18.

² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110112&lang=ro

Principiul I. Educația interculturală respectă identitatea culturală a cursantului, oferind o educație de calitate, adecvată din punct de vedere cultural și receptivă pentru toți.

Principiul II. Educația interculturală dotează fiecare cursant cu cunoștințele, atitudinile și abilitățile culturale necesare pentru a obține o participare activă și deplină în societate.

Principiul III. Educația interculturală oferă tuturor studenților cunoștințe culturale, atitudini și abilități care le permit să contribuie la respect, înțelegere și solidaritate între indivizi, grupuri etnice, sociale, culturale și religioase și națiuni.³

Curriculumul național Limba și literatura română pentru instituțiile cu predare în limbile minorităților naționale (IPLMN), 2019, realizează cerințele societății contemporane și include în lista competențelor-cheie/transversale și *competențe de exprimare culturală și de conștientizare a valorilor culturale*.⁴

Conținuturile curriculare la limba și literatura română pentru IPLMN sunt o bună sursă de dezvoltare a competenței de comunicare interculturală concepută din perspectivă interdisciplinară.

Pentru a stabili aria tematică și modalitățile de organizare a activităților îndreptate spre dezvoltarea competenței de comunicare interculturală, a fost efectuat un sondaj cu 20 de profesori de limba și literatura română din IPLMN, masteranzi de la programele Didactica limbii române ca limbă nematernă/străină, Educație lingvistică și comunicare interculturală (anul II) și profesori din cadrul cursurilor de formare continuă UPSC, programul Limba și literatura română IPLMN, februarie 2023. Intervievații activează în instituțiile de învățământ general din toată țara (Vulcănești, Grătiești, mun. Chișinău, Otaci etc.). Participanții la sondaj au fost rugați să numească activitățile organizate de ei, colegii lor sau la nivel de instituție, care, în opinia lor, ar fi îndreptate spre dezvoltarea competenței de comunicare interculturală.

Rezultatele au demonstrat că dezvoltarea competenței interculturale este în vizorul profesorilor la orele de limba și literatura română/ rusă/ engleză, dar, în mod special, este scoasă în evidență prin organizarea manifestărilor cognitive/culturale din cadrul instituției. Tradiționale au devenit evenimentele legate de tradiții și obiceiuri, de viața și activitatea marilor personalități ale neamului, dar în categoria sărbătorilor naționale sunt indicate și evenimente cu tematică nouă, specifică pentru zona de sud a țării (UTAG) - Independența

³ *Orientările UNESCO privind educația interculturală*, 2006, p. 32 <https://koaha.org/wiki/Educazione interculturale>

⁴ https://mecc.gov.md/sites/default/files/limba_si_lit_rom_liceu_alongv.pdf, p. 56.

Moldovei și Autonomiei - sau activități redenumite - „Pentru Țară, pentru neam”- sărbătorite prin tradiție în ziua de 9 Mai.

Tabelul 1. Activități extracurriculare îndreptate spre dezvoltarea competenței de comunicare interculturală din instituțiile de învățământ general

Obiceiuri și tradiții de iarnă	Obiceiuri și tradiții de primăvară	Obiceiuri și tradiții de primăvară	Sărbători naționale/internaționale	Oameni iluștri
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Căprița ✓ Ursul ✓ Plugușorul ✓ Să trăiți, să înfloriți! 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Mărțișorul ✓ 8 Martie ✓ Maslenița 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Halloween ✓ Toamna aurie în Moldova 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Independența Moldovei și Autonomiei ✓ Concursul cântecului patriotic „Pentru Țară, pentru neam” ✓ Ziua internațională a limbii materne ✓ „Unitate prin diversitate” 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Luceafărul națiunii noastre - Mihai Eminescu ✓ Limba noastră-i o comoară

În viziunea cercetătorilor, *Educația interculturală presupune impregnarea unei filosofii culturale în întreaga viață școlară și trebuie să vizeze atât curricula școlară, cât și formarea cadrelor didactice pentru promovarea interculturalității.*⁵

Astfel, învățarea interculturală este un proces continuu având drept scop formarea *competenței interculturale* care pornește de la o bună *competență culturală*, pe baza căreia se poate construi o înțelegere multidimensională a pluriculturalității în care trăim.⁶ Competența culturală ar prezenta, în viziunea noastră, acel impuls cognitiv permanent care ar porni de la *știu spre vreau să știu*: Știu cine este Grigore Vieru, dar cine e Igor Vieru? Știu cine este Eugeniu Doga, dar cine e Andrei Doga? Știu cine e Negruzzi, dar Bernardazzi?

Pentru a stabili dacă există o extindere, o aplicare practică a competenței interculturale formate și dezvoltate pe parcursul celor doisprezece ani de liceu, studenților anilor 1, 2 și 4 ai Facultății de Filologie și Istorie li s-au propus 5 nume de personalități și un toponim (Șipca) cu scopul de a răspunde 1) cu ce cultură/etnie

⁵ A. Barbăneagră. *Tendențe de reconstrucție a paradigmei de formare a cadrelor didactice din perspectiva pedagogiei interculturale în Republica Moldova*. În: *Diversitatea lingvistică și dialogul intercultural în procesul de comunicare*. Iași-Chișinău, 2013. p. 217,

⁶ <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=3764>

este asociată personalitatea și 2) domeniul de activitate; iar pentru toponim – ce știu despre Șipca și cum este legat acest toponim de istoria țării noastre.

În listă au fost incluse personalități marcante, reprezentanți ai diferitor etnii/culturi care și-au lăsat amprenta în istoria, cultura, arhitectura țării. Numele acestor personalități sunt imortalizate în monumente, busturi, plăci comemorative, denumiri de străzi etc.:

	<p>A. Bernardazzi, arhitect rus de origine italo-elvețiană.</p> <p>Lucrări: Clădirea primăriei mun. Chișinău; Biserica Sfânta Teodora de la Sihla, Turnul de apă ș.a.</p>		<p>A. Șciusev, arhitect rus din Chișinău. Lucrări: Biserica din Cuhureștii de Sus, Catedrala Iisus Mântuitorul din San-Remo, Mausoleul lui Lenin, Gara feroviară din Kazan, Gara feroviară din Chișinău ș.a.</p>
	<p>Vasil Levschi, revoluționar, poet și erou național al Bulgariei. În Chișinău este ridicat bustul poetului (sectorul Botanica), activează LT Bulgar „V.Levschi”</p>		<p>G. Bănulescu-Bodoni, român, Mitropolitul Ortodox al Moldovei, ulterior al Basarabiei. În Chișinău este instalată o placă comemorativă, o stradă îi poartă numele ș.a.</p>
	<p>Chișinău. Parcul din str. N. Dimo „Șipca”. Monumentul ridicat în Memoria Voluntarilor Bulgari.</p>		<p>Carol Schmidt, german basarabean, cel mai longeviv primar al Chișinăului. În Chișinău este ridicat bustul lui Carol Schmidt în fața Filarmonicii Naționale, este instalată o Placă memorială pe casa în care a locuit (str. Mitropolit Varlaam nr. 84).</p>

Din 25 de studenți participanți la chestionare, un singur student a dat răspunsuri corecte la toate întrebările. Domeniul de activitate a mitropolitului Bănulescu-Bodoni a fost identificat de 4 studenți, iar numele lui Alexei Șciusev a fost recunoscut de un student, fiind considerat muzician de profesie. Celelalte personalități nu au fost identificate de către studenții intervievați nici din perspectiva apartenenței la o cultură sau alta (locul nașterii, limba vorbită, familia), nici din perspectiva domeniului de activitate, adică a aportului adus în dezvoltarea culturii naționale.

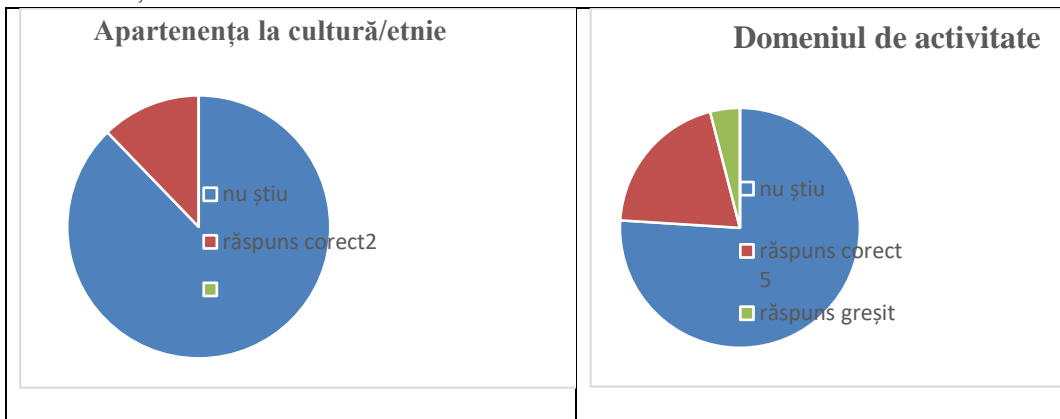

Figura 1. Răspunsurile studenților despre cultura/etnia și domeniul de activitate a unor personalități marcante

În așa mod, pentru școala contemporană rămâne actual obiectivul de dezvoltare a competenței interculturale prin aplicarea activităților de învățare moderne, interactive, individuale și de grup la nivel inter- și transdisciplinar, acoperind diferite arii curriculare și activități extracurriculare.

Ne referim, în mod special, la metoda proiectului, a portofoliului, a studiului de caz, a cercetării individuale sau de grup etc. prin care studenții ar învăța, colabora și comunica pentru realizarea unui produs (individual sau comun).

Elaborarea și prezentarea produsului, schimbul de informații extind cunoștințele despre cultura materială și spirituală a etniilor conlocuitoare, creează condiții pentru un dialog intercultural, dezvoltă toleranța, dezvăluie stereotipurile și contribuie la crearea unor sisteme de autoevaluare culturală.

Valoarea unei comunicări bazate pe cunoaștere se regăsește în afirmația scriitorului Mircea Cărtărescu: „Educația ne dă un mod de întrebuintare a lumii, ne învață limbajele necesare vieții între oameni și lucruri, ne dă acces la civilizație și cultură – adică *ne umanizează*.”⁷

⁷ <https://tribunainvatamantului.ro/momentele-in-care-profesori-pe-care-abia-daca-i-cunosteam-m-au-remarcat-au-fost-pentru-mine-mai-importante-decat-cronicile-si-premiile-de-mai-tarziu>

BIBLIOGRAFIE

1. Barbăneagră A. Tendințe de reconstrucție a paradigmei de formare a cadrelor didactice din perspectiva pedagogiei interculturale în Republica Moldova. În: Diversitatea lingvistică și dialogul intercultural în procesul de comunicare. Iași-Chișinău, 2013. p. 217.
2. Cărtărescu M. *Educația ne dă un mod de întrebuintare a lumii*. În: *Tribuna Învățământului*. 05.02.2020. [online] [citată 9.03.2023]. Disponibil: <https://tribunainvatamantului.ro/momentele-in-care-profesori-pe-care-abia-daca-i-cunosteam-m-au-remarcat-au-fost-pentru-mine-mai-importante-decat-cronicile-si-premiile-de-mai-tarziu>
3. *Codul Educației al Republicii Moldova*, Chișinău, 2014. [online] (citată 09.03.2023) Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110112&lang=ro
4. Ferafontov A. *De la competența culturală la competența interculturală*. În: *Revista „Limba română”*, Nr. 3, anul XXIX, 2019, p. [online] (citată 23.02.2023) Disponibil: <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=3764>
5. *Limba și literatura română: Curriculum național: Clasele 10-12: Curriculum disciplinar: Ghid de implementare: Pentru instituțiile de învățământ cu predare în limbile minorităților naționale/Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova*. Chișinău: Lyceum, 2020 (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). 124 p. 300 ex. (citată 09.03.2023) Disponibil: <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=3764>
6. *Strategia de dezvoltare „Educație 2030”*, MEC, 2022 [online] (citată 09.03.2023) Disponibil: <https://mecc.gov.md/ro/content/elaborarea-strategiei-de-dezvoltarea-educatiei-pentru-anii-2021-2030-educatia-2030>
7. *Orientările UNESCO privind educația interculturală*, 2006 [online] (citată 09.03.2023) Disponibil: https://koaha.org/wiki/Educazione_interculturale